

VU Research Portal

Christian Contextualization in Formosa

Lin, C.H.

2014

document version

Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in VU Research Portal](#)

citation for published version (APA)

Lin, C. H. (2014). *Christian Contextualization in Formosa: A Remarkable Episode (1624-1662) of Reformed Mission History*. [PhD-Thesis – Research external, graduation internal, Vrije Universiteit Amsterdam].

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:

vuresearchportal.ub@vu.nl

Samenvatting

Hoofdstuk I: Nieuwe ontwikkelingen

‘Als een autochtone inwoner zich bekeert tot het Christendom, betekent dat het verlies van zijn oorspronkelijke cultuur’, aldus een wijd-verspreide slogan, die vanaf het begin van deze eeuw graag gehoord werd door de oorspronkelijke Taiwanese bevolking. Deze studie kan beschouwd worden als een poging om een antwoord te formuleren op deze vitale vraag: is het, historisch gezien, fair om het Christendom de schuld te geven voor het verlies van de oorspronkelijke cultuur? Ik hoop, dat mijn studie behulpzaam kan zijn om deze beschuldiging in een ander, meer genuanceerd licht te beschouwen.

Daartoe is het belangrijk om de missionaire activiteiten in de zeventiende eeuw opnieuw te onderzoeken en er van te leren. Ik richt me speciaal op de eerste ontmoeting tussen het gereformeerde geloof en de inheemse traditie gedurende de periode van Nederlandse contrôle over Formosa (Taiwan) in de zeventiende eeuw. De zeventiende-eeuwse kerk op Formosa was een van de eerste succesvolle missionaire ondernemingen van de Nederduitse gereformeerde kerk. Nederlandse zendelingen gingen eerst naar Ambon, maar verschillende obstakels maakten hun pogingen daar niet eenvoudig. In vergelijking daarmee was de kerk op Formosa niet alleen in staat om grote aantallen inheemse bewoners tot het christelijk geloof te brengen; de zendelingen stichtten in drie decennia ook scholen, vormden kerkenraden en richtten een seminarie op. Vanwege dit opmerkelijke historische feit onderzoekt de onderhavige studie de volgende vraag: *welke waren de unieke karakteristieken van de kerk op Formosa (1624-1662) in de context van de missionaire expansie van de Nederduitse gereformeerde kerk?* Ik hoop, dat mijn beschrijving van deze karakteristieken er toe bijdraagt, dat bovengenoemde beschuldiging genuanceerd wordt.

Het is mijn bedoeling de Nederlandse zendingsgeschiedenis vanuit een Taiwanees perspectief te onderzoeken. Maar is het wel mogelijk om zo'n Taiwanees perspectief te bewerkstelligen op grond van Nederlandse bronnen? Mijn antwoord op deze methodologische vraag is als volgt.

Allereerst is het aannemelijk, dat de employés van de Nederlandse *Vereenigde Oostindische Compagnie* (VOC) niet de exclusieve schrijvers waren van alle verslagen over de inheemse bevolking op Formosa. Hun beschrijvingen van de inheemse cultuur en godsdienst waren een samenwerking tussen de Nederlandse overheersers en de inheemse bevolking van Formosa. Al deze verslagen moeten gezien worden als een gezamenlijke erfenis van de Nederlanders en de Formosaanse bevolking; ze bevatten een verenigd perspectief van beide zijden. Ten tweede,

gedurende de overheersing van Formosa door de VOC in de zeventiende eeuw maakten verschillende auteurs beschrijvingen van de Formosaanse cultuur en religie. Men kan daarom alle beschikbare verslagen van deze auteurs met elkaar vergelijken en de gemeenschappelijke elementen er uit verzamelen. Op deze manier worden de kernpunten van de inheemse cultuur en geloofsovertuigingen op Formosa, die een onbevooroordeeld beeld van deze cultuur geven, bijeengebracht. Ten derde, een aantal woordenboeken, zoals de Nederlands-Sirayan en Favorlang-Nederlandse woordenlijsten, openbaren tot op zekere hoogte het inheemse perspectief eveneens op belangrijke punten.

Hoofdstuk II: Antoniuw Walaeus en het Seminarium Indicum

Het bestuur van de VOC onderstreepte al een jaar na zijn oprichting in Nederland het belang van de missionaire taak, zoals vermeld in de Resolutie van 27 februari 1603. Deze resolutie omarmt niet alleen zendingsactiviteiten als deel van de verplichtingen van de Compagnie, maar gaat er ook vanuit, dat de zendelingen zouden pogen om katholieken, moslems, en aanhangers van inheemse religies te bekeren. De VOC stichtte daartoe in 1622 het Seminarium Indicum om seminariestudenten op te leiden voor dienst in Nederlands-Oost Indië, hetzij als predikanten van Nederlandse gemeenten hetzij als zendelingen onder de inheemse bevolking. Dit seminarie bestond slechts tien jaar, maar de afgestudeeerden speelden een belangrijke rol als predikanten in Nederlandse gemeenten in Nederlands-Oost Indië of als zendelingen in verschillende contexten aldaar. Antonius Walaeus, de rector van dit Seminarium Indicum, was een Contra-Remonstrant, die een belangrijke rol vervulde tijdens de Synode van Dordrecht. In het curriculum van het seminarie benadrukte hij evenwel niet de leer van de predestinatie of de Heidelbergse Catechismus. In plaats daarvan hadden de *praxis pietatis* en de liefde voor de uitbreiding van het Christendom zijn grootste belangstelling. De studenten, die afstudeerden aan het Seminarium Indicum, kregen niet alleen een algemene opleiding, maar werden ook voorzien van de geloofspraxis van Walaeus en ontvingen op basis van Sebastiaan Danckaerts werk een omvattende kennis en begrip van Nederlands-Oost Indië. Dit maakt duidelijk, waarom Candidius en Rogerius antropologische rapporten schreven zodra ze in staat waren de locale taal te spreken, en waarom Junius en Vertrecht beiden een contextuele catechismus schreven voor educatieve doeleinden. Ze moeten dit geleerd hebben ofwel via persoonlijke contacten met Danckaerts ofwel door zijn boeken over Indië. Door deze opleiding ontwikkelden de studenten van het Seminarium Indicum een meer realistisch beeld van het leven in Indië. Daardoor kregen ze een beter idee van de meest effectieve wijze van evangelieverkondiging.

Hoofdstuk III. De vorming van de Formosaanse kerk

De geschiedenis van de vanuit Nederland gestichte kerk op Formosa is een uitstekend voorbeeld van een succesvolle zending, niet alleen vanwege het vruchtbare resultaat ervan, maar ook vanwege het unieke karakter als een van de eerste zendingsactiviteiten van de Nederlanders. David Bosch beschouwt de zending op Formosa zelfs als het eerste voorbeeld van Nederlandse zending overzee. Kijkend naar de totale geschiedenis van de Nederlandse kerk op Formosa, kan een bijzonder fenomeen worden ontdekt: Candidius en Junius spanden zich het meest in om de christelijke kerk op Formosa uit te breiden, inclusief de stichting van nieuwe gemeenten en het dopen van bekeerlingen. Hoewel latere zendelingen ook gemeenten stichtten in nieuwe gebieden, die onder Nederlands gezag kwamen, doopten ze niet één bekeerling! Dit betekent dat de geschiedenis van deze kerk op Formosa verdeeld kan worden in twee periodes, te karakteriseren met twee verschillende perspectieven. De eerste periode wordt gekenmerkt door predikanten met een zendingsijver, onder wier leiding de kerk zich indrukwekkend uitbreidde, terwijl de tweede periode zendelingen voortbracht die minder bezielde waren en wier voornaamste doel was de bestaande zendingkerken drijvend te houden.

Uit de beschikbare bronnen kan men verschillende problemen ontdekken, die de Nederlandse predikanten moesten aanpakken. Het eerste was een ander concept van zonde bij de Sirayans; het tweede was de belangrijke rol van de Sirayan priesteressen (*inib*) in het denken en het leven van de dorpsbewoners. Het derde probleem vormde de godsdienst van de Sirayans met zijn praktijken, inclusief festivals en taboes, die hun dagelijkse leven beheersten. Deze drie problemen waren verweven in één compact systeem, dat de zendelingen moesten ontrafelen door vernieuwing of door, waar nodig, politieke pressie uit te oefenen. De catechismussen, die ze samenstelden, openbaren de concepten en methodes die ze in deze heidense context gebruikten.

Politieke onrust was niet een permanente moeilijkheid, gegeven het feit dat de Sinckans in 1631 de Nederlanders als bondgenoten omarmden en bereid waren het christelijk geloof te aanvaarden. Ze gingen zelfs zover, dat ze hun sociale structuur wijzigden door in 1636, tijdens de eerste *landdag* ceremonie, een door de Nederlanders aangewezen heerser te aanvaarden. De strijd tussen het christelijk geloof en de inheemse religie bleek wel een permanente uitdaging te zijn, niet alleen voor Candidius, maar ook voor alle volgende zendelingen op Formosa. In feite werd het aan zijn opvolger Junius overgelaten om zich hiermee bezig te houden.

Junius' resultaten gedurende de veertien jaar dat hij diende op Formosa maken duidelijk dat er een uitgebreid plan of visie achter zijn talrijke activiteiten lag. Het brandpunt van zijn missionaire werk was niet alleen zoveel mogelijk mensen te dopen,

maar een kerk te vestigen, die niet slechts voorzien was van een stevig christelijk geloof, maar die ook zelfstandig en onafhankelijk was, op gelijke hoogte met de kerken in Nederland. Met andere woorden, Junius poogde een kerk te stichten die als gelijke kon communiceren met haar Europese moederkerk. Daartoe stichtte hij scholen, stelde hij contextuele catechismussen op, ontwierp hij programma's om inheemse onderwijzers te trainen, verzocht hij de VOC-bestuurders om inheemse jonge mannen naar Nederland te zenden om theologie te studeren, en stelde hij een inheemse Soulang kerkenraad aan. Al deze activiteiten waren middelen om zijn missionaire visie te realiseren.

In de periode na Junius' vertrek (1643) vormden de succesvolle stichting van de kerk in Favorlang op midden Formosa, gedurende de vroege jaren 1640, en die in Kelung en Tamsui op noord Formosa in 1655 de belangrijkste geografische uitbreiding van de Formosa zending. Geen van de latere predikanten slaagde erin nieuwe kerken te stichten. Er was enige uitbreiding, maar dat was zuiver het gevolg van territoriale expansie door de VOC. De predikanten die na 1643 kwamen richtten zich niet op evangelisatie, maar op het vertalen en aanpassen van de belangrijkste leerstukken van de gereformeerde kerk in Nederland. Ze geloofden, dat dit het meest adequate middel was om het geloof van de Sirayan christenen te versterken. Deze predikanten lieten enkele belangrijke werken na, waaronder vertalingen van delen van de Schriften, een aangepaste Heidelbergse Catechismus en verschillende catechismussen in de taal van de Favorlangers.

Ondanks hun ijverige vertaalarbeid deden ze geen pogingen nieuwe bekeerlingen te maken. Met andere woorden, deze latere zendelingen ontbrak het aan zendingsijver. Het belangrijkste bewijs voor deze observatie is, dat vanaf 1644 tot 1662, toen de Nederlanders Formosa verlieten, deze predikanten geen enkele autochtoon hadden gedoopt!

De tweede periode van zendingswerk op Formosa werd verstoord door twee belangrijke controverses. De ene was een dispuut tussen Junius en de latere zendelingen vlak voor 1650, terwijl de tweede controversie ging tussen Ds. Daniel Gravius en de gouverneur, Nicolaes Verburg. Het belang van de eerste tegenstelling is, dat ze belicht hoe moeilijk de communicatie is van het christelijke geloof in een andere culturele context. Met andere woorden: moet een zending in een vreemd land de nieuwe context van zijn zendingsgebied omarmen of moet hij zich terugtrekken op zijn eigen, Europese, context? Junius was zich bewust van de noodzaak van aanpassing om de christelijke boodschap verstaanbaar te maken voor mensen, wier culturele achtergrond volstrekt anders was dan de zijne. Zoals deze controversie duidelijk aantoonde, meenden zijn opvolgers, dat het beter was zich terug te trekken op de gereformeerde traditie in Nederland.

Ze veronderstelden dat ze door zo te doen een stevig fundament konden leggen onder de christelijke kerk op Formosa. Dientengevolge gebruikten ze de structuur en de inhoud van de Heidelbergse Catechismus en schreven ze uitvoerige toelichtingen bij elke vraag uit die catechismus, zodat de Formosaanse bekeerlingen in staat zouden zijn de finesses van het calvinisme te verstaan. Beide partijen realiseerden zich, dat de pasbekeerde christenen van Formosa een solide basis voor hun christelijk geloof nodig hadden. Maar hun concepten van contextualisatie waren totaal verschillend. Deze van elkaar verschillende ideeën van contextualisatie dicteerden de vorm en inhoud van de twee onderscheiden catechismussen (die nog steeds bestaan), namelijk het *Formulier der Vraachstukken* en 't *Formulier des Christendoms*.

Hoofdstuk IV: Christelijke contextualisatie

De gereformeerde zendingspredikanten stelden verschillende catechismussen samen. Sommige zijn verdwenen, maar andere nog altijd te traceren. De inhoud van deze catechismussen geven ons belangrijke inzichten in missiologische en theologische posities van de zeventiende-eeuwse Nederduitse gereformeerde kerk in Nederland. We vonden verschillende fases van verschuivingen in het gebruik van de catechismussen. Candidius was de eerste, die Aldegonde's catechismus, het *Kort Begryp*, op Formosa introduceerde; het werd een tijdlang door Formosaanse christenen gebruikt. Robertus Junius werkte deze catechismus om tot een gecontextualiseerd *Formulier der Vraachstukken*, bestaande uit 80 vragen en antwoorden. Later breidde hij die uit tot een grotere catechismus, de *Groote Vraachstukken*, die uit 353 vragen bestond. Hij gebruikte zijn catechismus als lesmateriaal bij de opleiding van 50 inheemse leerlingen tot onderwijzers. In deze grote catechismus bespreekt Junius uitvoerig enkele kwesties, die naar zijn oordeel essentieel waren voor inheemse onderwijzers in hun toekomstige arbeid.

In 1648 vond een wending in attitude plaats. Het Formosaanse consistorie besloot om de Nederlandse catechismus (de Heidelbergse) als model voor een andere versie te nemen. Simon van Breen (eerste en tweede deel) en Happart (derde deel) vertaalden niet alleen de oorspronkelijke tekst, maar maakten een uitgebreidere versie door 'een zeker aantal van korte, duidelijke en bondage vragen' toe te voegen. De uiteindelijke tekst bestaat nog altijd als 't *Formulier des Christendoms met de Verklaringen van dien in de Sideis-Formosaansche Tale*. Ze werd gepubliceerd in 1662, het jaar waarin Koxinga (Chen Cheng-kung) de VOC uit Formosa verdreef. Deze catechismus was al wijdverbreid onder Formosaanse christenen vanaf het eind van de jaren 1640 en was samengesteld als resultaat van de controverse tussen Junius en het Formosaanse consistorie over de oorzaak van de neergang van de Formosaanse kerk in die tijd.

Al had de schrijver ervan enkele discussies over godsdienstige of culturele elementen van de Sirayans kunnen toevoegen, geen daarvan zijn in *'t Formulier des Christendoms* terug te vinden. De reden, *waarom* hij dit nalaat is hoogstwaarschijnlijk, dat hij meende dat het beter was om Formosanen van heidense inheemsen te transformeren in 'Nederlandse christenen' dan in 'Formosaanse christenen' op eigen titel.

Hoofdstuk V: Conclusie

We kunnen drie karakteristieken noemen in antwoord op de onderzoeksvraag: *welke waren de unieke karakteristieken van de kerk op Formosa (1624-1662) in de context van de missionaire expansie van de Nederduitse gereformeerde kerk?*

Allereerst was Formosa niet de eerste plaats in het buitenland waar de Nederlandse kerk kerken stichtte. Maar het was op Formosa, dat voor het eerst op grote schaal missionaire activiteiten plaats vonden door Nederlandse, calvinistische predikanten. Vanaf de tijd van Georgius Candidius leefden deze predikanten tenmidden van de inheemse bevolking, hen bekerend en opvoedend, daartoe gedrongen niet slechts door hun eigen zendingsijver, maar ook gestimuleerd door Nederlandse gouverneurs. Daarom beschouwden de predikanten, die aan het Seminarium Indicum waren afgestudeerd, zich niet als geestelijken in dienst van de VOC, maar als zendelingen, toegewijd aan het grote zendingsbevel. Formosa kan het eerste echte zendingsveld van de Nederduitse gereformeerde kerk worden genoemd.

Ten tweede kunnen de de Nederlandse predikanten die daar dienden, grofweg worden verdeeld in twee onderscheiden groepen wat hun benadering van de inheemse bevolking betreft. De eerste groep adopteerde een contextuele aanpak. De predikanten, die dit deden, zoals Junius en Vertrecht, zagen dat hun inspanningen beloond werden met vruchtbare resultaten. De tweede groep koos een benadering van 'Hollandisering', in een poging de inheemsen te bekeren tot Aziatische 'Hollanders', vanuit het geloof, dat deze benadering meer vrucht zou dragen dan die van de contextualisatie. Ze vertaalden het Nieuwe Testament en stelden een Formosaanse versie samen van de Heidelbergse Catechismus: *'t Formulier des Christendoms*. Hun benadering was van belang, in zoverre het de calvinistische theologie en bijbels onderricht aan de kerk op Formosa doorgaf.

Ten derde, ook na de verdrijving van de Nederlanders door Koxinga in 1662, verdwenen de legendes over de Nederlandse, roodharige, geloofsverwanten nooit. De eerste mensen, die in de negentiende eeuw het door Engelse zendelingen gepredikte evangelie aanvaardden, waren de nakomelingen van de Sirayans. Daarom zag het Calvinisme na twee eeuwen kans om opnieuw wortel te schieten op Formosaanse bodem. In de jaren 1960 lieten inheemse stammen een nog schitterender getuigenis van

Gods genade zien op Taiwan. Bijna 80% van de inheemse stammen bekeerde zich van hun traditionele religie tot het christelijk geloof. Om die reden noemde de Amerikaanse zendeling Lillian Dickson, die destijds op Taiwan werkte, dit 'het wonder van de twintigste eeuw'.

Daarom moet het antwoord op de beschuldiging door de Aboriginal Revival Movement: 'Als een autochtone inwoner zich bekeert tot het Christendom, betekent dat het verlies van zijn oorspronkelijke cultuur' genuanceerd zijn. In feite schetst die beschuldiging niet een fair beeld van de zeventiende-eeuwse Nederlandse zending. Candidius schreef een uitvoerig antropologisch verslag over het sociale en culturele leven van de Sirayans, dat hun huidige nakomelingen in staat stelt iets te bevatten van de sociale, culturele en religieuze context van hun voorouders. Uit de catechismussen van Junius of Vertrecht kunnen hedendaagse onderzoekers een glimp opvangen van de mindset van de Sirayan en Favorlang bevolking in de zeventiende eeuw.

Epiloog

Het verloop van de geschiedenis van Formosa na de invasie van Koxinga wordt in het eerste deel van de epiloog geschetst. In het tweede deel worden enkele aspecten van de blijvende impact van de christelijke presentie aangeduid. Waarschijnlijk veranderde, onder invloed van die presentie op Formosa, het geloof van de Sirayans van polytheïsme in monotheïsme. De zendingen droegen ook aanzienlijk bij aan de Sirayan cultuur. Ze stimuleerden de vervanging van de oude kalender en introduceerden vele christelijke termen in het Sirayan vocabulaire. Indirect is het aan hen te danken, dat de Sirayans meer dan 150 jaar lang de vaardigheid behielden om te schrijven. Deze vaardigheid beschermdde met name de rechten op grond tegen Chinese immigranten. Zelfs nu nog worden veel actes aangaande grondrechten geschreven in de geromaniseerde Sirayan taal. Al deze factoren zijn aanwijzingen van de blijvende invloed van de christelijke presentie op Formosa.